

DEVELOPING ENTREPRENEURIAL ACTIVITIES OF YOUTH WITH DISABILITIES THROUGH THE SEWING PROFESSION

Kodirova Matluba Rozikovna

Vocational Training Master Fergana Specialized Technical College for Persons
with Disabilities

E-mail: matlubaqodirova8888@gmail.com

Abstract

The article provides a scientific and practical analysis of the opportunities for developing entrepreneurial activities of young people with disabilities through the tailoring profession. The advantages of the tailoring profession for entrepreneurship, ways to form entrepreneurial competencies in young people with disabilities, and existing state support mechanisms in Uzbekistan are considered on the basis of specific regulatory, legal and statistical facts. The study highlights the model of transforming professional skills into a sustainable business, existing problems and directions for their solution.

Keywords

entrepreneurship, young people with disabilities, tailoring profession, vocational education, self-employment, soft loans, business competencies, social entrepreneurship, labor market integration.

TIKUVCHILIK KASBI YORDAMIDA IMKONIYATI CHEKLANGAN YOSHLARNING TADBIRKORLIK FAOLIYATINI RIVOJLANTIRISH

Kodirova Matluba Rozikovna

Farg‘ona imkoniyatlari cheklangan shaxslar uchun ixtisoslashtirilgan maxsus
texnikum, ta’lim ustasi matlubaqodirova8888@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada tikuvchilik kasbi yordamida imkoniyati cheklangan yoshlarning tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish imkoniyatlari ilmiy-amaliy jihatdan tahlil qilingan.

Tikuvchilik kasbining tadbirkorlik uchun afzalliklari, imkoniyati cheklangan yoshlarda tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish yo‘llari hamda O‘zbekistonda mavjud davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari aniq normativ-huquqiy va statistik faktlar asosida ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotda kasbiy ko‘nikmani barqaror biznesga aylantirish modeli, mavjud muammolar va ularni hal etish yo‘nalishlari yoritilgan.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik, imkoniyati cheklangan yoshlar, tikuvchilik kasbi, kasb-hunar ta’limi, o‘zini o‘zi band qilish, imtiyozli kredit, biznes kompetensiya, ijtimoiy tadbirkorlik, mehnat bozoriga integratsiya.

Аннотация. В статье представлен научно-практический анализ возможностей развития предпринимательской деятельности молодых людей с инвалидностью через швейное дело. На основе конкретных нормативно-правовых и статистических данных рассматриваются преимущества швейного дела для предпринимательства, пути формирования предпринимательских компетенций у молодых людей с инвалидностью и существующие механизмы государственной поддержки в Узбекистане. В исследовании освещается модель трансформации профессиональных навыков в устойчивый бизнес, существующие проблемы и направления их решения.

Ключевые слова: предпринимательство, молодые люди с инвалидностью, швейное дело, профессиональное образование, самозанятость, льготные кредиты, предпринимательские компетенции, социальное предпринимательство, интеграция на рынок труда.

Kirish

Imkoniyati cheklangan yoshlarni iqtisodiy va ijtimoiy hayotga to‘laqonli jalb etish zamonaviy ijtimoiy siyosatning ustuvor yo‘nalishlaridan biridir. Birlashgan Millatlar Tashkilotining Nogironlar huquqlari to‘g‘risidagi konvensiyasi (27-modda) nogironligi bo‘lgan shaxslarning mehnat va tadbirkorlik faoliyatini erkin tanlash huquqini

kafolatlaydi. O‘zbekiston ushbu konvensiyani 2021-yil 7-iyunda ratifikatsiya qilgan bo‘lib, “Nogironligi bo‘lgan shaxslarning huquqlari to‘g‘risida”gi Qonun ularni tadbirkorlikka jalb etish va qo‘llab-quvvatlashni nazarda tutadi.

Tadbirkorlik faoliyati imkoniyati cheklangan yoshlar uchun nafaqat daromad manbai, balki o‘z mehnatini mustaqil tashkil etish, jamiyatda faol o‘rin egallash va o‘ziga ishonch tuyg‘usini mustahkamlash imkonini beradigan rehabilitatsiya vositasidir. Bunday faoliyatni boshlash uchun shaxsda aniq kasbiy ko‘nikma bo‘lishi birlamchi shartdir.

Tikuvchilik kasbi mazkur maqsad uchun eng mos yo‘nalishlardan biri sanaladi. Tikuvchilikda faoliyatni boshlash uchun kerakli boshlang‘ich sarmoya nisbatan kam, ish jarayonini uy sharoitida ham tashkil etish mumkin, mahsulotga (ayniqsa bolalar va maktab kiyimlariga) talab esa barqaror. O‘zbekistonda to‘qimachilik va tikuv-trikotaj tarmog‘ining jadal o‘sishi — 2024-yilda 8,2 milliard dollarlik mahsulot ishlab chiqarilgani va tarmoqda 570 ming kishi band ekani — ushbu yo‘nalishdagi tadbirkorlik uchun qulay muhit yaratadi.

Tikuvchilik kasbining tadbirkorlik uchun afzalliklari

Tikuvchilik kasbi imkoniyati cheklangan yoshlarning tadbirkorlik faoliyati uchun bir qator amaliy afzalliklarga ega:

- 1) past kirish to‘sig‘i — bir-ikkita tikuv mashinasi va kichik ish o‘rni bilan faoliyatni boshlash mumkin;
- 2) barqaror talab — bolalar kiyimi, maktab formasi, milliy liboslar va ta‘mirlash xizmatlariga ehtiyoj doimiy;
- 3) moslashuvchanlik — faoliyatni uyda, individual sur‘atda va moslashtirilgan ish o‘rnida tashkil etish imkoniyati;
- 4) kengayuvchanlik — individual buyurtmadan boshlab atelye va kichik sex darajasiga o‘sish, qo‘shimcha ish o‘rinlari yaratish imkoni;

5) raqamli savdo — mahsulotni ijtimoiy tarmoqlar va marketpleyslar orqali masofadan sotish imkoniyati.

Bu afzalliklar tikuvchilikni harakatlanishi yoki boshqa funksiyalari cheklangan yoshlar uchun ham real va davom ettiriladigan tadbirkorlik yo‘nalishiga aylantiradi.

Imkoniyati cheklangan yoshlarda tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirish

Muvaffaqiyatli tadbirkorlik faqat kasbiy ko‘nikma bilan cheklanmaydi. Imkoniyati cheklangan yoshlarda quyidagi o‘zaro bog‘liq kompetensiyalarni yaxlit shakllantirish zarur:

Kasbiy-texnologik kompetensiya — bichish, tikish, pardoqlash va sifat nazorati ko‘nikmalari. Bular kasb-hunar ta’limida moslashtirilgan jihozlar va inklyuziv metodlar yordamida bosqichma-bosqich shakllantiriladi.

Iqtisodiy-moliyaviy savodxonlik — tannarxni hisoblash, narx belgilash, daromad va xarajatlarni yuritish, soliq va kredit asoslarini bilish.

Marketing va raqamli ko‘nikmalar — mahsulotni taqdim etish, mijozlar bilan ishlash, ijtimoiy tarmoqlar va onlayn-platformalardan foydalanish.

Shaxsiy va ijtimoiy ko‘nikmalar — tashabbuskorlik, mas’uliyat, muloqot, vaqtni boshqarish va o‘ziga ishonch.

Shu bois kasb-hunar ta’limi dasturlarini tikuvchilik ko‘nikmasi bilan birga tadbirkorlik asoslari va moliyaviy savodxonlik modullarini qamrab oladigan tarzda tashkil etish maqsadga muvofiqdir.

Davlat qo‘llab-quvvatlash mexanizmlari va imkoniyatlari

O‘zbekistonda yoshlar va imkoniyati cheklangan shaxslar tadbirkorligini qo‘llab-quvvatlovchi tizimli mexanizmlar yaratilgan. Bularning eng muhimlari quyidagilardir:

Imtiyozli va garovsiz kreditlar. 2024-yil 1-apreldan oilaviy tadbirkorlik dasturi bo‘yicha garovsiz imtiyozli kreditning yuqori miqdori 33 million so‘mdan 100 million

soʻmga oshirildi. Oʻzini oʻzi band qilgan shaxslar dastlab 33 million soʻmgacha, keyinchalik samaradorlik asosida qoʻshimcha 50 million soʻmgacha mablagʻ olishi mumkin. Yoshlar uchun “Biznesga birinchi qadam” kabi mikroqarz mahsulotlari mavjud.

“Yosh tadbirkor” tanlovi. 2024-yilgi davlat dasturiga muvofiq “mahalla — tuman — viloyat — respublika” bosqichlarida yoshlarning istiqbolli biznes loyihalari saralanadi. Bunda nogironligi boʻlgan yosh tadbirkorlarning loyihalariga alohida eʼtibor qaratiladi; respublika bosqichidan oʻtgan har bir loyihaga bazaviy hisoblash miqdorining 1 000 baravarigacha imtiyozli kredit ajratilishi nazarda tutilgan.

Maqsadli dasturlar. “Har bir oila — tadbirkor”, “Hunarmandlikni rivojlantirish”, “Yoshlar tadbirkorligini qoʻllab-quvvatlash” dasturlari amal qiladi; oilaviy tadbirkorlik kreditlarining kamida 40 foizi yoshlar tadbirkorligiga yoʻnaltiriladi. 2023-yil oxiriga kelib mamlakatda 2,4 million kishi yakka tartibdagi tadbirkor sifatida roʻyxatga olingan edi.

Ushbu mexanizmlar imkoniyati cheklangan yoshlarga tikuvchilik koʻnikmasini real biznesga aylantirish uchun moliyaviy va institutsional asos beradi.

Tadbirkorlikni rivojlantirish modeli va muammolar

Imkoniyati cheklangan yoshda tikuvchilik tadbirkorligini rivojlantirish quyidagi izchil bosqichlar orqali amalga oshadi: kasb-hunar taʼlimida koʻnikma olish; tadbirkorlik va moliyaviy savodxonlik boʻyicha tayyorgarlik; biznes-reja tuzish; davlat dasturi yoki imtiyozli kredit orqali boshlangʻich sarmoyani jalb etish; faoliyatni boshlash va mahsulotni sotish; faoliyatni kengaytirish va yangi ish oʻrinlari yaratish.

Shu bilan birga bir qator muammolar saqlanib qolmoqda: moslashtirilgan jihozlar va ish oʻrinlarining yetishmasligi; tadbirkorlik va moliyaviy savodxonlik boʻyicha bilimning chegaralanganligi; kreditlar va davlat dasturlari haqida axborotning yetarli yetkazilmasligi; mahsulotni bozorga chiqarish (marketing) tajribasining kamligi. Bu

muammolarni hal etish uchun moslashtirilgan ustaxonalar yaratish, ta'lim dasturlariga tadbirkorlik modullarini kiritish, mentor va ustoz-shogird tizimini yo'lga qo'yish hamda ta'lim muassasasi, ish beruvchilar va davlat institutlari o'rtasidagi hamkorlikni mustahkamlash zarur.

Xulosa

Tikuvchilik kasbi imkoniyati cheklangan yoshlar uchun tadbirkorlik faoliyatini boshlash va rivojlantirishning eng real yo'nalishlaridan biridir. Past kirish to'sig'i, barqaror bozor talabi, faoliyat shakllarining moslashuvchanligi hamda davlatning izchil qo'llab-quvvatlash siyosati bu imkoniyatlarni amaliy natijaga aylantiradi. Biroq buning uchun kasbiy ko'nikma tadbirkorlik va moliyaviy savodxonlik kompetensiyalari bilan uyg'unlashtirilishi lozim.

O'zbekistonda yaratilgan huquqiy asoslar, imtiyozli kreditlar va "Yosh tadbirkor" kabi maqsadli mexanizmlar imkoniyati cheklangan yoshlarning tadbirkorlik tashabbuslari uchun qulay shart-sharoit yaratadi. Pirovardida, kasb-hunar ta'limida sifatli ko'nikma berish, uni davlat qo'llab-quvvatlash institutlari hamda mentorlik tizimi bilan bog'lash — imkoniyati cheklangan yoshlarni iqtisodiy mustaqillik va to'laqonli ijtimoiy hayotga olib chiquvchi samarali yo'ldir.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasining "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 15-oktabr, O'RQ-641-son. Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son. Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston — 2030" strategiyasi to'g'risidagi Farmoni. Toshkent, 2023.

4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston — 2030” strategiyasini “Yoshlar va biznesni qo‘llab-quvvatlash yili”da amalga oshirishga oid davlat dasturi to‘g‘risidagi 2024-yil 21-fevraldagi Farmoni. Toshkent, 2024.

5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirish dasturlari doirasida aholining biznes tashabbuslarini qo‘llab-quvvatlashga doir 2023-yil 31-yanvardagi PQ-39-son qarori. Toshkent, 2023.

6. Muminova L.R., Ayupova M.Yu. Maxsus pedagogika: o‘quv qo‘llanma. Toshkent: Fan, 2013.

7. Tolipov O‘.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarni ta’lim jarayoniga joriy etishning ilmiy-nazariy asoslari. Toshkent: Fan, 2006.

8. United Nations. Convention on the Rights of Persons with Disabilities, Article 27 Work and Employment. New York: UN, 2006.

9. International Labour Organization (ILO). Disability Inclusion and Decent Work for Persons with Disabilities. Geneva: ILO, 2022.

10. UNESCO-UNEVOC. Entrepreneurship and Technical and Vocational Education and Training (TVET). Bonn: UNESCO-UNEVOC, 2020.

11. World Health Organization & World Bank. World Report on Disability. Geneva: WHO, 2011.